

FICTION
CONNECTION

COLECȚIE COORDONATĂ DE
Magdalena Mărculescu

Mark Sullivan

Sub un cer sângerieu

Traducere din engleză de Laura Karsch

Pentru cei opt mii de evrei italieni care nu au putut fi salvați.

Pentru milioanele de oameni înrobiți de mașina de război nazistă și pentru nenumăratele victime care nu s-au mai întors acasă.

Și pentru Robert Dehendorf, primul care a aflat povestea și care m-a salvat.

Prefață

La începutul lui februarie 2006, aveam patruzeci și șapte de ani și mă aflu în cea mai proastă perioadă a vieții mele.

În vara anului precedent, fratele meu mai mic, care fusese și cel mai bun prieten al meu, murise din cauza alcoolismului. Eu scrisesem un roman care nu plăcuse nimănui, eram implicat într-un conflict de afaceri și mă aflu în pragul falimentului personal.

Singur pe o șosea din Montana, în amurg, am început să mă gândesc la polițele mele de asigurare și mi-am dat seama că pentru familia mea valorez mult mai mult mort decât viu. Mă gândeam să intru cu mașina într-un parapet. Ninge și era întuneric. Nimeni nu ar fi bănuțit că mă sinuciseseam.

Dar, printre fulgii de zăpadă care se răsuceau în aer, am văzut cu ochii minții chipurile soției mele și ale fiilor mei, și m-am răzgândit. Când am ieșit de pe șosea, tremuram incontrolabil. Aflat în pragul unei prăbușiri nervoase, mi-am plecat capul și m-am rugat ca Dumnezeu și universul să mă ajute. M-am rugat pentru o poveste, pentru ceva mai mare decât ființa mea, un proiect în care să mă pot cufunda.

Nu o să vă vină să credeți, dar, în aceeași seară, la o petrecere din Bozeman, statul Montana — dintre toate

Deși bazată pe o poveste adevărată, cu personaje reale, cartea de față este o lucrare de ficțiune și produsul imaginației autorului.

locurile posibile —, am auzit frânturile unei povești nemai-pomenite, petrecute în al Doilea Război Mondial și nerelate până atunci de nimeni, al cărei erou era un băiat italian de șaptesprezece ani.

Prima mea reacție a fost că povestea vieții lui Pino Lella din ultimele douăzeci și trei de luni de război nu putea fi adevărată. Altfel am fi auzit-o înainte. Dar apoi am aflat că, șaiszeci de ani mai târziu, Pino era încă în viață și se întorsese în Italia, după ce trăise aproape treizeci de ani în Beverly Hills și Mammoth Lakes, statul California.

I-am telefonat. Inițial, domnul Lella a ezitat să-mi vorbească. Mi-a spus că el nu este un erou, ci mai degrabă un laș, lucru care m-a intrigat și mai mult. Au urmat alte câteva convorbiri telefonice și, într-un final, s-a declarat dispus să mă primească, dacă mă duceam la el în Italia.

Am zburat în Italia și am petrecut trei săptămâni cu Pino într-o vilă veche din orașelul Lesa, de pe malul Lacului Maggiore, la nord de Milano. La vremea respectivă, Pino avea șaptezeci și nouă de ani, dar era înalt, puternic, frumos, fermecător, amuzant și deseori evaziv. L-am ascultat ore în șir evocându-și trecutul.

Unele dintre amintirile lui Pino erau atât de vii, încât le vedeam aieva. Altele erau mai tulburi și a trebuit să le scot la lumină prin întrebări repetate. Era evident că evita rememorarea anumitor evenimente și persoane, iar pe altele parcă se temea să le pomenească. Când am insistat pe lângă acest domn în vârstă să vorbească despre acea perioadă dureroasă, mi-a relatat tragedii care ne-au făcut pe amândoi să plângem.

Cu ocazia acelei prime călătorii, am mai stat de vorbă și cu istorici din Milano specializați în holocaust și am intervievat preoți catolici și foști partizani. Am vizitat împreună cu

Pino toate locurile importante din povestea lui. Am schiat și am făcut ascensiuni în Alpi, pentru a înțelege mai bine traseele de evadare. L-am susținut pe bătrânul domn când l-a doborât durerea în Piazzale Loreto și l-am văzut străfulgerat de suferința pierderii sale pe străzile dimprejurul Castelului Sforza. Mi-a arătat unde îl văzuse ultima oară pe Benito Mussolini. În marea catedrală din Milano, în Duomo, l-am urmărit cum aprinde cu mâna tremurătoare o lumânare pentru morți și martiri.

Am ascultat așadar un om care mi-a istorisit doi ani din viața lui extraordinară: cum s-a maturizat la șaptesprezece ani și a început să îmbătrânească la optsprezece, cum a cunoscut sușuri și coborâșuri, necazuri și triumfuri, iubire și mâhnire. Problemele mele personale, viața mea în general, mi-au părut mărunte și lipsite de importanță în comparație cu ceea ce suferise el la o vârstă nespuse de fragedă. Iar felul lui de a privi tragediile vieții mi-a oferit o nouă perspectivă. Am început să mă vindec și, în scurtă vreme, Pino și cu mine am devenit prieteni. Întors acasă, m-am simțit mai bine decât mă simțisem de ani de zile.

Acelei prime călătorii i-au mai urmat încă patru pe parcursul următorului deceniu, care mi-au permis să documentez povestea lui Pino, scriind între timp și alte cărți. M-am consultat cu angajați ai Yad Vashem-ului, principalul centru de educație și memorial al victimelor holocaustului din Israel, precum și cu istorici din Italia, Germania și Statele Unite. Am petrecut câteva săptămâni în arhivele de război din aceste trei țări și din Marea Britanie.

I-am intervievat pe martorii supraviețuitori — cel puțin pe cei pe care i-am putut găsi — pentru a-mi confirma diverse întâmplări din povestea lui Pino, precum și pe urmașii și prietenii celor morți demult, inclusiv pe Ingrid

Bruck, fiica misteriosului general nazist care complică miezul acestei povești.

Ori de câte ori a fost posibil, am redat întocmai faptele culese din aceste arhive, interviuri și mărturii. Dar am aflat curând că, întrucât numeroase documente ale naziștilor fuseseră arse spre finalul celui de-al Doilea Război Mondial, dovezile scrise ale trecutului lui Pino erau în cel mai bun caz împrăștiate.

Un alt obstacol pe care l-am avut de înfruntat a fost un soi de amnezie colectivă postbelică referitoare la Italia și italieni. S-au scris nenumărate cărți despre Ziua Z, despre campaniile Alianților în Europa de Vest și despre eforturile sufletelor curajoase care și-au riscat propriile vieți pentru a salva evrei în alte țări europene. Însă ocuparea Italiei de către naziști și rețeaua clandestină catolică creată pentru a-i salva pe evreii italieni nu s-au bucurat de multă atenție. Aproximativ 60 000 de soldați aliați au murit luptând să elibereze Italia. Aproximativ 140 000 de italieni au murit în timpul ocupației naziste. Și totuși, s-a scris atât de puțin despre bătălia pentru Italia, încât istoricii au început să o numească „frontul uitat”.

Amnezia a fost în mare parte cauzată de către italienii supraviețuitori. După cum mi-a spus un bătrân fost partizan: „Eram încă tineri și voiam să uităm. Voiam să lăsăm în urma noastră lucrurile cumplite pe care le trăiserăm. Nimeni nu vorbește despre al Doilea Război Mondial în Italia, așa că nimeni nu-și amintește.”

Din pricina documentelor arse, a amneziei colective și a faptului că atâtea persoane decedaseră deja când am aflat eu povestea, m-am văzut nevoit să construiesc pe alocuri scene și dialoguri bazate doar pe ceea ce-și amintea Pino decenii mai târziu, pe rarele dovezi fizice care s-au păstrat,

precum și pe imaginația mea alimentată de munca de cercetare și de presupuneri bazate pe logică. În unele cazuri, am amestecat sau comprimat, în numele coerenței narative, anumite evenimente și personaje și am dramatizat întâmplări care mi-au fost relatate în forme mult mai fragmentare.

Drept urmare, povestea pe care o veți citi nu este o lucrare de non-ficțiune narativă, ci un roman de ficțiune biografică și istorică, urmărind îndeaproape ce i s-a întâmplat lui Pino Lella din iunie 1943 până în mai 1945.

„Dragostea cucerește totul.”
— Virgiliu

Partea întâi

Nimeni să nu doarmă

Capitolul unu

---

9 iunie 1943
Milano, Italia

1.

Ca toți faraonii, împărații și tiranii de dinaintea lui, Il Duce își văzuse imperiul înălțându-se doar pentru a se năruși. Într-adevăr, în acea după-amiază de primăvară târzie, puterea i se scurgea lui Benito Mussolini printre degete, așa cum se scurge bucuria din inima unei tinere văduve.

Armatele zdrobite ale dictatorului fascist se retrăseseră din Africa de Nord. Forțele Aliate se pregăteau să atace Sicilia. Iar Adolf Hitler trimitea în fiecare zi spre sud trupe și provizii, pentru a întări cizma Italiei.

Pino Lella știa toate astea din relatările BBC pe care le asculta seară de seară la radioul său pe unde scurte. Văzuse cu ochii lui, oriunde se ducea, numărul tot mai mare de naziști. Dar acum, când se plimba pe străzile medievale din Milano, Pino ignora cu desăvârșire forțele conflictului care se precipitau spre el. Al Doilea Război Mondial era un buletin de știri, nimic mai mult, ascultat într-o clipă și uitat în următoarea — înlocuit cu gândurile la cele trei subiecte preferate ale lui: fetele, muzica și mâncarea.

În fond, Pino nu avea decât șaptesprezece ani, 1,85m înălțime și 75 de kilograme, era înalt și slab, cu mâini și picioare mari, un păr care nu se lăsa împlânzit și suficientă acnee și stângăcie pentru ca niciuna dintre fetele pe care le invitase la cinematograful să nu accepte să-l însoțească. Însă lui Pino nu-i stătea în fire să se lase descurajat.

Se îndrepta încrezător în sine, împreună cu prietenii lui, către piața din fața Domului, impunătoarea catedrală gotică din inima Milano-ului, numită Basilica di Santa Maria Nascente.

— Astăzi am să cunosc o fată frumoasă, spuse Pino, ridicând un deget către cerul sângerieu, amenințător. Și dragostea noastră va fi nebună și tragică și împreună vom trăi mari aventuri, cu muzică, mâncare, vin și intrigă, în fiecare zi, de dimineața până seara.

— Trăiești în închipuire, spuse Carletto Beltramini, cel mai bun prieten al lui Pino.

— Ba nu, pufni Pino pe nas.

— Ba da, spuse fratele lui Pino, Mimmo, care era cu doi ani mai tânăr. Tu te îndămorezi de toate fetele drăguțe pe care le vezi.

— Dar niciuna nu-l iubește la rândul ei pe Pino, spuse Carletto.

Era un băiat cu fața rotundă și constituție delicată, mult mai scund decât Pino.

Mimmo, care era și mai scund, spuse:

— Așa este.

Pino ignoră comentariile amândurora.

— Nu știți voi ce înseamnă să fii romantic.

— Ce fac acolo? întrebă Carletto, arătând către niște echipe de muncitori care lucrau la Dom.

Unii dintre ei așezau plăci de lemn în golurile în care se aflau în mod normal vitraliile catedralei. Alții cărau din camioane saci cu nisip, construind un zid care se tot înălța împrejurul catedralei. Iar alții instalau reflectoare, sub privirile atente ale unui grup de preoți, care stăteau lângă intrarea principală, cu două canaturi, a Domului.

— Mă duc să aflu, spuse Pino.

— Eu, primul, spuse fratele său mai mic și porni către muncitori.

— Pentru Mimmo totul e o competiție, spuse Carletto. Trebuie să învețe să se mai astâmpere.

Pino râse, apoi spuse peste umăr:

— Dacă știi tu cum ar putea să învețe asta, să-i zici și măică-mii.

Ocolindu-i pe muncitori, Pino se duse direct la preoți și-l atinse pe unul dintre ei pe umăr.

— Mă scuzați, părinte.

Clericul, care avea vreo douăzeci și cinci de ani, era la fel de înalt ca Pino, dar mai solid. Se întoarse, îl privi pe adolescent de jos în sus — remarcându-i pantofii noi, pantalonii gri de în, cămașa albă curată și cravata de mătase verde, cadou de la mama sa de ziua lui — și se uită apoi atent în ochii lui Pino, ca și când i-ar fi putut privi în cap și i-ar fi văzut gândurile păcătoase de adolescent.

Apoi spuse:

— Eu sunt seminarist. Încă nu am fost hirotonisit.

— Oh, oh, îmi cer scuze, spuse Pino intimidat. Voiam doar să știm de ce instalați luminile.

Înainte ca tânărul seminarist să apuce să-i răspundă, se ivi la cotul său drept o mână noduroasă. Tânărul se trase deoparte, dând la iveală un preot scund și slab, trecut de cincizeci de ani, în sutană albă și cu tichie roșie pe cap.

Pino îl recunoscuse numaidecât și, cu o senzație de gol în stomac, se lăsă într-un genunchi în fața cardinalului arhiepiscop de Milano.

— Lord Cardinal, spuse Pino, plecându-și capul.

Seminaristul replică sever:

— Trebuie să i te adresezi cu „Eminența Voastră”.

Pino ridică privirea derutat:

— Guvernanta mea englezoaică m-a învățat să spun „Lord Cardinal” când întâlnesc un cardinal.

Chipul sever al tânărului bărbat împietri de-a dreptul, însă cardinalul Ildefonso Schuster răsă reținut și spuse:

— Cred că are dreptate, Barbareschi. În Anglia mi s-ar spune „Lord Cardinal”.

Cardinalul Schuster era în egală măsură celebru și influent la Milano. Fiind capul bisericii catolice din nordul Italiei și bucurându-se de încrederea Papei Pius al XII-lea, cardinalul era frecvent menționat în presă. Pino se gândi că expresia lui Schuster era de neuitat: fața lui zâmbitoare exprima bunătate, însă privirea lui amenința cu osânda veșnică.

În mod evident ofensat, seminaristul replică:

— Dar noi suntem la Milano, Eminența Voastră, nu la Londra.

— Nu contează, spuse Schuster și-i așeză lui Pino o mână pe umăr, spunându-i să se ridice. Cum te cheamă, tinere?

— Pino Lella.

— Pino?

— Mama obișnuia să-mi spună Giuseppino, spuse el, ridicându-se greoi de jos. Și am rămas cu „Pino”.

Cardinalul Schuster îl privi de jos pe „micul Iosif” și răsă.

— Pino Lella. Un nume de ținut minte.

Pino nu înțelegea de ce ar fi zis una ca asta cineva de rangul cardinalului.

În tăcerea care se lăsă, Pino se trezi spunând:

— V-am mai întâlnit, Lord Cardinal.

Schuster rămase surprins.

— Unde anume?

— La Casa Alpina, tabăra părintelui Re, mai sus de Madesimo. Cu ani în urmă.

Cardinalul Schuster zâmbi.

— Îmi amintesc vizita aceea. I-am spus părintelui Re că este singurul preot din Italia cu o catedrală mai măreață decât Domul și Bazilica Sfântul Petru. Tânărul Barbareschi, aici de față, se va duce să lucreze cu părintele Re săptămâna viitoare.

— O să vă placă părintele Re și Casa Alpina, spuse Pino. E un loc foarte bun pentru ascensiuni.

Barbareschi zâmbi.

Pino făcu o plecăciune stângace și se îndepărtă mergând cu spatele, lucru care păru să-l amuze și mai mult pe cardinalul Schuster, care spuse:

— Credeam că te interesează reflectoarele?

Pino se opri.

— Da?

— A fost ideea mea, spuse Schuster. Începând de astă-seară, se vor stinge toate luminile. De acum înainte doar Domul va mai fi luminat. Mă rog ca piloții bombardierelor să-l vadă și să fie atât de copleșiți de frumusețea sa, încât să se hotărască să-l cruțe. Această biserică magnifică a fost construită pe parcursul a cinci secole. Ar fi o tragedie să dispară într-o noapte.

Pino ridică privirea spre fațada elaborată a impozantei catedrale. Clădit din marmură roz-pal de Candoglia, cu